

Інформація
Міністерства фінансів України
про виконання Державного бюджету України за 2023 рік

Україна продовжує зазнавати величезних збитків по всіх ланках економічної, соціальної, фінансової систем внаслідок повномасштабної російської агресії, яка триває з лютого 2022 року. З огляду на безпрецедентні виклики, які спричинило вторгнення росії, у 2023 році Уряд продовжував надавати пріоритет у фінансуванні видаткам на оборону, соціальний захист та відновлення критичної інфраструктури, одночасно керуючи економікою і підтримуючи макроекономічну та фінансову стабільність.

Завдяки наполегливим зусиллям і постійній підтримці наших міжнародних партнерів у 2023 році вдалось профінансувати всі пріоритетні видатки вчасно та у повному обсязі: пенсії та соціальні виплати, зарплати медиків і вчителів, видатки на безпеку й оборону, на охорону здоров'я, освіти тощо.

Видатки державного бюджету у 2023 році зросли на 48,4 відсотка порівняно з 2022 роком та становили 62,1 відсотка ВВП. Такий приріст значною мірою пояснюється сталою необхідністю забезпечення фінансування у 2023 році сектору оборони та безпеки. Як результат, Державний бюджет України було виконано із вкрай високим рівнем дефіциту у сумі 1336,8 млрд грн, однак у межах граничного показника, затвердженого Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік».

Макроекономічні умови виконання бюджету

Незаконне та невинувачене вторгнення російської федерації продовжує спричиняти масштабні людські, соціальні та економічні втрати. Попри це економіка України у 2023 році зберегла макроекономічну та фінансову стабільність. Ключовими факторами, які сприяли підтримці макроекономічній стабільності у 2023 році, були підтримка міжнародних партнерів, скоординована робота всіх гілок влади та значна адаптивність бізнесу до нових реалій, що впливало на поживлення ділових очікувань і покращення споживчих настроїв протягом усього 2023 року.

За попередньою оцінкою Мінекономіки, реальне зростання ВВП за підсумком 2023 року оцінюється на рівні близько 5,0 відсотків, що є дещо кращим ніж врахований у розрахунках бюджету прогноз (таблиця 1).

Війна триває вже два роки, і немає жодної галузі в країні, яка б прямо або опосередковано не зазнала втрат від російської агресії. За останніми оцінками Світового банку, відповідно до результатів оновленої «Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3)» станом на кінець 2023 року обсяг прямих втрат та руйнувань в Україні сягнув майже 152 млрд дол. США, а загальна вартість відбудови та відновлення в Україні становить 486 млрд дол. США. Серед найбільш постраждалих галузей економіки – сільське господарство, транспорт, промисловість, торгівля та енергетика.

Основні макроекономічні показники

Показники	2021	2022	2023		
	факт	факт	бюджет II читання	очіку- ване	відхи- лення
Номінальний ВВП, млрд грн	5 450,8	5 239,1	6 279,3	6 466,1	+186,8
ВВП реальний, темп зростання, %	3,4	-28,8	3,2	5,0	+1,8
Темп зміни споживчих цін, %, грудень до грудня попереднього року	10,0	26,6	28,0	5,1**	-22,9
Темп зміни цін виробників, %, грудень до грудня попереднього року	62,2	38,2	32,2	17,5	-14,7
Середньомісячна заробітна плата, грн	14 014	14 847	18 261	18 527	+266
Зміна реальної заробітної плати*, %	10,5	-11,9	1,4	10,1	+8,7
Зміна експорту товарів та послуг, у % до попереднього року	34,3	-29,4	7,2	-11,6**	-18,8
Зміна імпорту товарів та послуг, у % до попереднього року	33,4	-1,1	1,0	6,4**	+5,4
Припущення прогнозу: Обмінний курс, гривень до долара США (середній)	27,3	32,3	42,2	36,57	-5,63

* Номінальна середньомісячна заробітна плата працівників, скоригована на індекс споживчих цін.

** Факт.

Незважаючи на втрати у зв'язку з порушенням експортних логістичних зв'язків, скороченням посівних площ, руйнуванням допоміжної інфраструктури та попри втрати і збитки, пов'язані з руйнуванням Каховської ГЕС, підприємства агропромислового комплексу, за даними Мінагрополітики, у 2023 році зібрали 79,2 млн т зернових та олійних культур.

Промисловість, за даними Держстату, за підсумком січня – вересня 2023 року продемонструвала ріст на 2,4 відсотка порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Найбільші темпи зростання продемонстрували підприємства, орієнтовані на задоволення споживчого попиту та перероблення значних урожаїв, що підтримало зростання в харчовій промисловості, зокрема виробництво харчових продуктів – на 11,0 відсотків (перероблення фруктів та овочів, а також виробництво олії та тваринних жирів), виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – на 12,2 відсотка, машинобудування – на 15,3 відсотка.

Водночас підприємства, виробничі потужності яких географічно наближені до зон підвищених безпекових ризиків, продовжили зазнавати втрат у 2023 році, зокрема виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення

скоротилось на 39,1 відсотка, металургійне виробництво – на 13,8 відсотка. Також знижувалось виробництво продукції добувної промисловості – на 3,4 відсотка, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 6,5 відсотка.

Залишається складною ситуація у транспорті, оскільки наслідком повномасштабних військових дій стало блокування морських та авіашляхів, порушення логістики всередині країни та падіння темпів і обсягів виробництва. Так, за січень – вересень 2023 року обсяги вантажообігу скоротились на 8,4 відсотка порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Водночас зниження безпекових ризиків на більшості території країни сприяло відновленню пасажирообігу, який за січень – вересень 2023 року зріс на 23,2 відсотка порівняно з аналогічним періодом 2022 року.

Як і більшість інших галузей, суттєвих втрат внаслідок війни зазнало і будівництво. На фоні низької бази 2022 року у січні – вересні 2023 року індекс будівельної продукції збільшився на 20,9 відсотка. Зростання відбулось насамперед за рахунок росту обсягів будівництва інженерних споруд – на 34,4 відсотка та нежитлового будівництва – на 14,1 відсотка до відповідного періоду попереднього року.

Однією з небагатьох галузей, яка продемонструвала швидше пристосування до нових умов роботи, є роздрібна торгівля, оборот якої за підсумком січня – вересня 2023 року збільшився на 11,6 відсотка порівняно з аналогічним періодом 2022 року.

Скорочення виробництва та ускладнена логістика продовжують позначатись на зовнішній торгівлі, створюючи структурні дисбаланси, викликані трансформацією економіки країни під час війни. Так, імпорт товарів у 2023 році відновлювався швидше ніж експорт у зв'язку з меншою залежністю від морських шляхів сполучення, а також з огляду на значні потреби в товарах для забезпечення обороноздатності країни, економічного відновлення та задоволення споживчого попиту. Зростання імпорту товарів порівняно зі зменшенням обсягів експорту зумовило розширення від'ємного сальдо торгівлі товарами до 28,8 млрд дол. США та погіршення дефіциту рахунку поточних операцій (РПО) до 9,8 млрд дол. США (у 2022 році від'ємне сальдо торгівлі товарами становило 14,7 млрд дол. США та профіцит РПО – 8,0 млрд дол. США відповідно).

Експорт товарів за 2023 рік зменшився на 15,7 відсотка і становив 34,5 млрд дол. США. Скорочення відбулось внаслідок, зокрема, зниження експорту чорних та кольорових металів на 34,2 відсотка, мінеральних продуктів – на 45,3 відсотка. Також зменшився експорт за іншими товарними групами: продукція хімічної промисловості – на 21,5 відсотка, продукція машинобудування – на 7,5 відсотка.

Загалом у номінальному вимірі у 2023 році найбільше низився експорт до країн ЄС (на 3,0 млрд дол. США, або на 12,2 відсотка), до країн Азії скоротився (на 1,6 млрд дол. США, або на 16,3 відсотка), Америки (на 0,5 млрд дол. США, або на 39,1 відсотка) та Африки (на 0,4 млрд дол. США, або на 20,8 відсотка).

Імпорт товарів за 2023 рік зріс на 13,9 відсотка, і його обсяги становили 63,3 млрд дол. США. Хоча енергетичний імпорт і зменшився на 18,4 відсотка, проте неенергетичний імпорт збільшився на 23,5 відсотка, зокрема продукції машинобудування – на 31,4 відсотка, продукції хімічної промисловості – на 19,0 відсотків, продовольчих товарів – на 15,1 відсотка.

За 2023 рік у номінальному вимірі найбільше зріс імпорт з країн ЄС (на 5,4 млрд дол. США, або на 22,0 відсотки) та Азії (на 4,8 млрд дол. США, або на 30,0 відсотків).

Збільшення пропозиції сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку на фоні вторинних ефектів від значних врожаїв, поліпшення інфляційних очікувань, а також курсова стійкість на фоні стриманого в умовах війни попиту послаблювали тиск на зростання цін упродовж усього 2023 року.

Так, згідно з даними Держстату індекс споживчих цін продемонстрував уповільнення зростання до 5,1 відсотка у розрахунку грудень до грудня попереднього року проти пікового зростання на 26,6 відсотка у грудні 2022 року.

У 2023 році ситуація на валютному ринку залишалась керованою і у підсумку середньорічне значення обмінного курсу становило 36,6 грн за долар США, що стало одним із факторів стрімкого уповільнення інфляції у 2023 році.

Незважаючи на безпрецедентні шоки, міжнародні резерви України завдяки валютним надходженням від міжнародних партнерів станом на кінець 2023 року становили 40,5 млрд дол. США.

Параметри державного бюджету 2023 року та його коригування

Закон України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» Верховна Рада України прийняла 03 листопада 2022 року за:

- доходами у сумі 1 329,3 млрд грн, зокрема за загальним фондом – 1 173,1 млрд грн;

- видатками у сумі 2 580,7 млрд грн, зокрема за загальним фондом – 2 296,5 млрд грн;

- обсягами надання кредитів у сумі 59,5 млрд грн, зокрема із загального фонду – 15,2 млрд грн;

- обсягами повернення кредитів до державного бюджету у сумі 14,4 млрд грн, зокрема до загального фонду – 14 млрд гривень.

Державний бюджет України на 2023 рік було затверджено як дефіцитний. Граничний розмір дефіциту державного бюджету встановлено у сумі 1 296,5 млрд грн, або 20,6 відсотка ВВП (у розрахунках було враховано прогнозний обсяг номінального ВВП у сумі 6 279,3 млрд грн), зокрема загального фонду державного бюджету – 1 124,6 млрд грн, або 17,9 відсотка ВВП.

Протягом 2023 року до Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» чотири рази внесено зміни, серед яких найвагомішими були:

- від 24 лютого 2023 року – збільшено видатки Міністерству охорони здоров'я України для реалізації інвестиційних проектів на будівництво та

модернізацію закладів охорони здоров'я на суму 1,3 млрд грн; для надання грантів для створення бізнесу Міністерству економіки України збільшено бюджетні призначення на суму 1,3 млрд грн; для фінансового забезпечення виплат пенсій Міністерству соціальної політики України збільшено бюджетні призначення на суму 1,8 млрд грн; у рамках реалізації проекту з розбудови прикордонної дорожньої інфраструктури та облаштування пунктів пропуску Міністерству фінансів України збільшено видатки на суму 1,1 млрд грн; для забезпечення надання субвенції місцевим бюджетам на відновлення об'єктів критичної інфраструктури в рамках спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проекту відкрито нову бюджетну програму Міністерству розвитку громад, територій та інфраструктури України у сумі 2,1 млрд грн;

- від 21 березня 2023 року – головним розпорядникам коштів державного бюджету, що належать до сектору безпеки і оборони, зокрема для забезпечення гідного рівня оплати праці осіб, які виконують обов'язок із захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, збільшено бюджетні призначення на загальну суму 518,2 млрд грн; з метою відновлення обсягу резервного фонду збільшено видатки загального фонду державного бюджету за бюджетною програмою «Резервний фонд» на 19 млрд грн; зменшено бюджетні призначення Міністерства фінансів України на обслуговування державного боргу та на виконання державою гарантійних зобов'язань за позичальників, що отримали кредити під державні гарантії на загальну суму 57,2 млрд грн;

- від 06 жовтня 2023 року – з метою подальшого здійснення невідкладних заходів, спрямованих на протидію широкомасштабній збройній агресії російської федерації проти України, окремим головним розпорядникам коштів державного бюджету – суб'єктам сектору національної безпеки і оборони збільшено бюджетні призначення на загальну суму 304,6 млрд грн; Міністерству соціальної політики України для виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам збільшено бюджетні призначення на суму 16,6 млрд грн; Міністерству закордонних справ України для посилення захисту прав і інтересів громадян України за кордоном на консульському напрямі, забезпечення юридичного супроводу справ України проти російської федерації та вирішення інших першочергових питань держави збільшено бюджетні призначення на суму 1,3 млрд грн; Державному агентству відновлення та розвитку інфраструктури України збільшено видатки спеціального фонду на суму 6 млрд грн для забезпечення реалізації проектів щодо відновлення інфраструктури за програмою «Підтримка швидкого відновлення України» за рахунок надходжень у рамках програм бюджетної підтримки Європейського Союзу; зменшено бюджетні призначення Міністерства фінансів України на обслуговування державного боргу на суму 10,7 млрд гривень.

Загалом з урахуванням схвалених протягом 2023 року Верховною Радою України змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» показники доходів державного бюджету становили 1 416,4 млрд грн, видатків –

3 393 млрд грн, повернення кредитів – 17,9 млрд грн, надання кредитів – 51,7 млрд гривень. Водночас в умовах триваючого воєнного стану та постійно зростаючої потреби в ресурсах Уряд був вимушений зберегти безпрецедентне зростання рівня дефіциту державного бюджету, граничний розмір якого становив 2 010,4 млрд грн, зокрема загального фонду – 1 834,6 млрд гривень.

Виконання бюджетних показників

Доходи

Державний бюджет України за 2023 рік акумулював 2 672,5 млрд грн, що на 884,8 млрд грн, або на 49,5 відсотка більше ніж у 2022 році (таблиця 2). Водночас 433,9 млрд грн із зазначеної суми становили гранти від міжнародних партнерів (МФО, Європейського Союзу та окремих країн), що становить 16,2 відсотка всіх доходів державного бюджету за рік проти 26,9 відсотка у 2022 році.

Таблиця 2

Доходи Державного бюджету України у 2023 році

Статті доходів	Факт, млрд грн	Темп росту до 2022 року, %
РАЗОМ ДОХОДІВ	2672,5	149,5
<i>у тому числі:</i>		
Податок та збір на доходи фізичних осіб	206,9	139,4
Податок на прибуток підприємств	143,8	122,9
Рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	56,1	69,2
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	92,6	152,5
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	74,8	179,5
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахованням бюджетного відшкодування	214,6	100,3
Бюджетне відшкодування ПДВ	-132,4	156,5
ПДВ з ввезених на митну територію України товарів	366,2	144,7
Ввізне мито	39,6	170,0
Частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та	35,1	74,9

Продовження таблиці 2

дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність		
Кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України»	71,9	382,6
Власні надходження бюджетних установ	812,3	345,4
Офіційні трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	434,0	90,2

Доходи державного бюджету у 2023 році становили 188,7 відсотка річного показника, затвердженого Верховною Радою України (зі змінами). Перевиконання річного затвердженого показника становило 1 256 млрд грн передусім унаслідок надходження грантів від міжнародних партнерів і власних надходжень бюджетних установ.

Рівень виконання річного розпису з урахуванням змін, внесених розпорядниками коштів державного бюджету за спеціальним фондом (переважно у зв'язку зі збільшенням річних показників за власними надходженнями бюджетних установ), становив 117,9 відсотка.

На виконання дохідної частини державного бюджету у 2023 році на тлі широкомасштабної російсько-української війни впливали такі основні фактори:

- руйнація нафтопереробних заводів, металургійних комбінатів, інфраструктурних та енергетичних об'єктів;
- логістичні проблеми (передусім унаслідок блокування митних пунктів пропуску на кордоні з Польщею) та обмеження експорту (за даними Держстату, зниження експорту за 2023 рік становило 18 відсотків);
- відшкодування в першій половині 2023 року перехідного залишку сум податку на додану вартість, не відшкодованих у 2022 році (за інформацією ДПС, такі залишки зменшилися на 21,3 млрд грн до 18,8 млрд грн станом на 01 січня 2024 року);
- тимчасове звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення на митну територію України природного газу;
- суттєвий приріст імпорту продукції оборонного призначення, яка звільнена від оподаткування при ввезенні на митну територію України;
- відновлення довоєнного рівня оподаткування палива акцизним податком та податком на додану вартість, повернення фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб зі спрощеної системи оподаткування зі сплатою єдиного податку за ставкою 2 відсотки на загальну систему оподаткування;

- падіння світових цін на вуглеводні, особливо природний газ, вплинуло на розмір надходжень рентної плати до бюджету за видобування природного газу, нафти та газового конденсату;
- зростання попиту і збільшення обсягів виробництва сигарет, незважаючи на підвищення з 01 січня 2023 року на 20 відсотків специфічних ставок та мінімального акцизного податкового зобов'язання з тютюнових виробів;
- перерахування міжнародними партнерами допомоги (грантів) до державного бюджету на безповоротній та безоплатній основі.

Видатки

В умовах воєнного стану та складної економічної ситуації в Україні Уряду вдалося закумулювати достатній обсяг ресурсу задля забезпечення фінансування пріоритетних видатків на національну безпеку і оборону, здійснення найнеобхідніших соціальних, гуманітарних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення та на підтримку внутрішньо переміщених осіб, забезпечення роботи критичної інфраструктури, а також на ліквідацію наслідків збройної агресії.

Касові видатки Державного бюджету України за 2023 рік проведено в обсязі 4 014,8 млрд грн, що відповідає 93,6 відсотка річного розпису з урахуванням змін, внесених розпорядниками коштів державного бюджету за спеціальним фондом.

У 2023 році порівняно з 2022 роком видатки державного бюджету зросли на 1 309,1 млрд грн, або на 48,4 відсотка (таблиця 3).

За 2023 рік касові видатки загального фонду державного бюджету виконано в обсязі 3 034,3 млрд грн, що більше проти 2022 року на 623,1 млрд грн, або на 25,8 відсотка. Рівень виконання розпису видатків загального фонду становив 98,1 відсотка (-59,9 млрд гривень). Основними причинами невиконання планових показників видатків загального фонду державного бюджету за звітний період були фінансування соціальних видатків відповідно до зареєстрованих зобов'язань, економія за видатками на обслуговування державного боргу, а також затримки відповідних головних розпорядників із підготовкою та затвердженням документів, необхідних для проведення видатків (зокрема видатків, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та оборони країни).

В умовах продовження бойових дій фінансування видатків на забезпечення потреб органів сектору безпеки і оборони, пов'язаних з відсіччю широкомасштабної збройної агресії російської федерації, є основним пріоритетом бюджету.

Так, у 2023 році на національну безпеку і оборону держави спрямовано загальний ресурс у сумі 2 648,9 млрд грн (зокрема 12,1 млрд грн наданих державних гарантій), що становить 41 відсоток ВВП і на 1111,4 млрд грн більше ніж у 2022 році.

Видатки Державного бюджету України у 2023 році
за функціональною класифікацією

Статті видатків	Факт, млрд грн	Темп росту до 2022 року, %
Всього видатків, у тому числі:	4014,8	148,4
Загальнодержавні функції (без урахування видатків на обслуговування державного боргу та виплати за державними деривативами)	48,5	109,9
Обслуговування боргу та виплати за державними деривативами	247,6	156,9
Оборона	2 097,6	183,5
Громадський порядок, безпека та судова влада	574,8	129,6
Економічна діяльність	134,6	141,1
Охорона навколишнього природного середовища	5,2	110,4
Житлово-комунальне господарство	8,4	1 583,2
Охорона здоров'я	179,3	97,3
Духовний та фізичний розвиток	11,8	106,9
Освіта	60,4	103,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	469,3	110,2
<i>Міжбюджетні трансферти</i>	177,4	129,7

З них із загального фонду державного бюджету спрямовано 1 843,8 млрд грн, зокрема, за такими основними напрямками:

✓ грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, поліцейських та заробітну плату працівників (з нарахуваннями) органів сектору безпеки і оборони у сумі 1 128,9 млрд грн;

✓ придбання, утримання, ремонт виробів військового призначення, військової техніки, озброєння, боєприпасів, продукції оборонного призначення у сумі 426,5 млрд грн;

✓ закупівля необхідних матеріалів, обладнання та інвентаря (пально-мастильних матеріалів, запчастин до транспортних засобів), засобів індивідуального захисту (шоломів, бронезилетів та іншого екіпірування) тощо у сумі 71,7 млрд грн;

✓ забезпечення харчуванням військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, поліцейських у сумі 42,5 млрд грн;

✓ придбання транспортних засобів, автомобілів, обладнання та інших предметів довгострокового користування у сумі 28,6 млрд гривень.

Видатки державного бюджету на обслуговування боргу та виплат за державними деривативами (за функціональною класифікацією видатків) у 2023 році становили 247,6 млрд грн, що на 89,8 млрд грн, або на 56,9 відсотка більше ніж у 2022 році.

Видатки на виплату заробітної плати та нарахувань для працівників бюджетної сфери у 2023 році становили 1 235,1 млрд грн, що на 240,7 млрд грн, або у 24,2 рази більше ніж у 2022 році (таблиця 4). Зростання відповідних видатків пов'язано із суттєвим підвищенням розмірів грошового забезпечення військовослужбовців.

Таблиця 4

Видатки Державного бюджету України у 2023 році
за економічною класифікацією

Статті видатків	2023 рік, факт	Темп росту до 2022 року, %
Всього видатків, у тому числі:	4 014,8	148,4
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	1 235,1	124,2
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	13,7	104,8
Продукти харчування	45,0	136,8
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	16,4	115,6
Поточні трансферти підприємствам, органам державного управління інших рівнів та урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	213,8	113,4
Соціальне забезпечення	534,1	104,8
Капітальні видатки	208,9	236,3

Соціальна підтримка населення

У 2023 році касові видатки державного бюджету на соціальну підтримку та соціальний захист становили 461,0 млрд гривень.

Основний акцент було спрямовано на підтримку людей, які потрапили у складні життєві обставини внаслідок війни, втратили доходи та роботу.

Так, в умовах воєнного стану було забезпечено фінансовими ресурсами виплату соціальних допомог з урахуванням таких розмірів прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць – 2 589 грн, а для основних соціальних і демографічних груп населення:

дітей віком до 6 років – 2 272 грн;

дітей віком від 6 до 18 років – 2 833 грн;
працевдатних осіб – 2 684 грн;
осіб, які втратили працевдатність, – 2 093 гривні.

Рівень забезпечення прожиткового мінімуму для призначення допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення становив: для працевдатних осіб – 45 відсотків; для осіб, які втратили працевдатність, та осіб з інвалідністю – 100 відсотків; для дітей – 130 відсотків відповідного прожиткового мінімуму.

Для здійснення соціальних виплат понад 5 млн отримувачам спрямовано 138,9 млрд грн, а саме:

- на виплату допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам – 73,4 млрд гривень.

Порядок, механізм, умови, критерії призначення та виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам визначено постановами Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» та від 11 липня 2023 року № 709 «Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб». Допомога на проживання виплачувалася щомісячно на кожну внутрішньо переміщену особу, у таких розмірах:

для осіб з інвалідністю та дітей – 3 000 грн;

для інших осіб – 2 000 грн;

- на виплату соціальних допомог та компенсацій, зокрема особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, особам, які не мають права на пенсію та особам з інвалідністю, громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, – 29,3 млрд грн;

- на соціальний захист дітей та сім'ї – 24,2 млрд грн;

- на підтримку малозабезпечених сімей – 12 млрд гривень.

Водночас у 2023 році забезпечено стабільне фінансування грошових виплат пільг і житлових субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у грошовій формі. Крім цього, запроваджено експериментальний проект щодо надання протягом опалювального періоду 2023–2024 років додаткової підтримки отримувачам пільг та субсидій на придбання твердого палива. На цю мету з Державного бюджету України спрямовано кошти в сумі 35,5 млрд гривень.

Кошти спрямовано у повному обсязі відповідно до поданих заявок щодо виплат пільг та житлових субсидій.

Пенсійне забезпечення у 2023 році здійснювалося згідно з нормами чинного законодавства своєчасно та в повному обсязі.

За 2023 рік касові видатки державного бюджету на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок і підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду становили 100 відсотків

планових показників, або 273,7 млрд грн, зокрема зі спеціального фонду державного бюджету – 1,8 млрд гривень.

У 2023 році, як і в попередніх роках, проведено індексацію пенсій усім пенсіонерам, а також було вперше проведено індексацію пенсій 19,4 тис. колишнім державним службовцям, науковцям, працівникам органів місцевого самоврядування тощо.

На виплату разової грошової допомоги ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань до Дня Незалежності України спрямовано видатки у загальному обсязі понад 1,0 млрд гривень.

Також у 2023 році особливу увагу було приділено соціальному захисту осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю.

Загальний обсяг касових видатків державного бюджету на соціальний захист осіб з інвалідністю становив 3,4 млрд грн (зокрема спеціальний фонд – 0,2 млрд грн), із них на забезпечення протезно-ортопедичними виробами та допоміжними засобами реабілітації окремих категорій осіб – 3,1 млрд гривень.

З метою реформування системи надання соціальних послуг шляхом наближення їх до вразливих груп населення, які їх потребують та не можуть самостійно подолати труднощі, у 2023 році було запроваджено експериментальні проекти, фінансування яких здійснювалося у складі бюджетної програми «Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини», зокрема:

- з надання в закладах охорони здоров'я, які належать до сфери управління Мінсоцполітики, окремих соціальних послуг особам похилого віку, особам з інвалідністю з числа внутрішньо переміщених осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах (постанова Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2023 року № 248), касові видатки у 2023 році становили 28,9 млн грн;

- із запровадження договірної форми надання соціальної послуги із соціального супроводу військовослужбовців та членів їх сімей у військових частинах (підрозділах) Збройних Сил (постанова Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2023 року № 1050), касові видатки у 2023 році становили 0,6 млн грн;

- із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості (постанова Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2023 року № 1049).

У 2023 році на підтримку ветеранів війни та членів їх сімей спрямовано кошти у сумі 7 млрд грн, що дало змогу надавати їм підтримку від держави. Кошти у 2023 році спрямовано на:

- виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення 2,6 тис. осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України та членів їх сімей, – 5,9 млрд грн;

- виплату одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» – понад 0,3 млрд грн;

- заходи із психологічної допомоги, соціальної, професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, розвитку спорту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, виготовлення для них бланків посвідчень та нагрудних знаків – 0,3 млрд гривень. Із них на реконструкцію зруйнованого Бородянського центру соціально-психологічної реабілітації спрямовано 250,1 млн грн, або 83,2 відсотка річних планових призначень на 2023 рік;

- фінансову підтримку ветеранів через Український ветеранський фонд – 237,8 млн грн;

- здійснення заходів з підтримки ветеранів, розвитку ветеранського руху, героїзації та вшанування пам'яті захисників України, взаємодію з громадськими об'єднаннями ветеранів, створення та утримання Національного військового меморіального кладовища – 13,4 млн гривень.

На реалізацію заходів державної політики з питань молоді та національно-патріотичного виховання було спрямовано 26,9 млн грн, за рахунок яких було:

- проведено 45 міжнародних та всеукраїнських заходів;

- реалізовано 22 проекти молодіжних та дитячих громадських організацій, інститутів громадянського суспільства,

- виплачено 1,0 тис. Премій Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді в розбудові України;

- забезпечено діяльність Всеукраїнського молодіжного центру та Українського молодіжного фонду. До реалізації заходів та проектів було залучено понад 500 учасників.

На оздоровлення та відпочинок дітей було спрямовано 152,5 млн грн, за рахунок яких було оздоровлено 6,5 тис. дітей, а також надано фінансову підтримку дитячим оздоровчим таборам МДЦ «Артек», ДЦ «Молода гвардія».

На створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, було спрямовано майже 118,0 млн грн, за рахунок яких створено 9 притулків, 31 денний центр, 25 консультативних служб, відремонтовано 1 денний центр, який був пошкоджений внаслідок обстрілів, створено укриття в 4 притулках та 2 денних центрах, а також збільшено кількість ліжко-місць у 3 притулках та 3 кризових кімнатах, які створено при денних центрах.

На розвиток сімейних або наближених до сімейних форм виховання було спрямовано 1,2 млн грн, за рахунок яких надано підтримку 6 комунальним та 1 приватному малим груповим будинкам шляхом виплати державної допомоги дітям, які в них перебувають.

У 2023 році для належного представлення України на міжнародній спортивній арені та підвищення іміджу країни було спрямовано 3,5 млрд грн, основними напрямками яких є:

- підготовка та участь українських спортсменів у зимових Дефлімпійських, Європейських іграх, олімпійських фестивалях, у зимових Юнацьких Олімпійських іграх 2024 року – 170,9 млн грн;

- забезпечення національних збірних команд, їх підготовка та участь у понад 3 400 державних та міжнародних заходах, їх відзнака – 2 682,6 млн грн;

- створення належних умов для забезпечення тренувального процесу українських спортсменів на реконструкцію, будівельно-ремонтні роботи баз олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки – 194,3 млн грн;

- розвиток олімпійського, паралімпійського, фізкультурно-спортивного, учнівського та студентського спортивного рухів – 350,5 млн грн;

- реалізація соціального проекту «Активні парки – локації здорової України» – 77,6 млн грн, за рахунок яких залучено до відповідних заходів понад 800,0 тис. осіб.

Фонд ліквідації наслідків збройної агресії

Відповідно до статті 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» у складі спеціального фонду Державного бюджету України з метою ліквідації наслідків (зокрема гуманітарних, соціальних, економічних), спричинених збройною агресією російської федерації проти України, створено фонд ліквідації наслідків збройної агресії.

За 2023 рік до фонду ліквідації наслідків збройної агресії фактично зараховано кошти в обсязі 61,9 млрд гривень. Відповідно до прийнятих рішень Кабінету Міністрів України з фонду ліквідації наслідків збройної агресії виділено кошти у сумі 56,6 млрд гривень.

Касові видатки за рахунок коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії становили 38,1 млрд грн, із яких найбільші:

- Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України – 22,5 млрд грн;

- Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України – 15,1 млрд грн, зокрема субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проектів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії, – 3,4 млрд гривень.

Інші розпорядники бюджетних коштів здійснили видатків на загальну суму 0,4 млрд грн: Міністерство оборони України – 0,19 млрд грн; Міністерство у справах ветеранів України – 0,15 млрд грн; Миколаївська ОДА – 0,02 млрд грн; Міністерство внутрішніх справ України – 0,02 млрд грн; Херсонська ОДА – 0,02 млрд гривень.

Міжбюджетні трансферти

У 2023 році забезпечувалося виконання всіх зобов'язань щодо перерахування міжбюджетних трансфертів. Так, із державного бюджету місцевим бюджетам було надано трансфертів у сумі 177,4 млрд грн, а саме із загального фонду державного бюджету у сумі 148,6 млрд грн, або 95,2 відсотка передбачених розписом асигнувань на 2023 рік.

Серед основних трансфертів із загального фонду державного бюджету за 2023 рік були:

- освітня субвенція у сумі 87,4 млрд грн;

- базова дотація – 29 млрд грн;

- додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації, – 17,2 млрд гривень.

Зі спеціального фонду державного бюджету за 2023 рік фактично надано трансфертів місцевим бюджетам в обсязі 28,8 млрд грн, із яких:

- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах у сумі 16 млрд грн;

- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на проектування, відновлення, будівництво, модернізацію, облаштування, ремонт об'єктів будівництва громадського призначення, соціальної сфери, культурної спадщини, житлово-комунального господарства, інших об'єктів, що мають вплив на життєдіяльність населення, – 4 млрд грн;

- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проектів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії, – 3,4 млрд грн;

- освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам – 3,2 млрд гривень.

Дефіцит бюджету та державний борг

Виклики, які продовжувалися у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, потребою надання соціальної підтримки населенню, потребували додаткового фінансового ресурсу на їх вирішення, що в підсумку призвело до значного збільшення дефіциту державного бюджету.

У такій складній ситуації законодавчо встановлена стеля дефіциту була недосяжна, тому Уряд під час формування Державного бюджету України на 2023 рік був змушений продовжити призупинення обмеження на верхню межу дефіциту державного бюджету (у розмірі 3 відсотки прогнозного номінального обсягу ВВП). Тому Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» граничний обсяг дефіциту було визначено у сумі 1 296,5 млрд грн, або 20,6 відсотка прогнозного обсягу ВВП.

Протягом 2023 року з урахуванням фінансування нагальних потреб, які виникли внаслідок війни, до закону про Державний бюджет України вносились зміни та граничний показник дефіциту державного бюджету становив 2 010,4 млрд гривень.

Фактично державний бюджет у 2023 році виконано з дефіцитом у сумі 1 336,9 млрд грн, що відповідає 20,7 відсотка очікуваного обсягу ВВП.

Водночас загальний фонд державного бюджету виконано з дефіцитом у сумі 1 360,1 млрд гривень.

Основним джерелом отримання фінансових ресурсів, необхідних для фінансування державного бюджету у 2023 році, були державні внутрішні та зовнішні запозичення.

У цілому за 2023 рік державних запозичень здійснено на суму 1 704,2 млрд гривень.

На внутрішньому ринку Міністерство фінансів України регулярно проводило аукціони з розміщення облігацій внутрішніх державних позик (ОВДП), номінованих як в національній, так і в іноземних валютах, зокрема і військових облігацій.

Загальна сума державних внутрішніх запозичень до загального фонду державного бюджету становила 552,6 млрд грн, зокрема від розміщення ОВДП, номінованих в євро та доларах США, надійшло до державного бюджету 735,8 млн євро та 3,7 млрд дол. США (що у гривневому еквіваленті становить 164,1 млрд гривень).

Після початку російської повномасштабної війни проти України, починаючи з березня 2022 року, військові облігації стали дієвим інвестиційним інструментом підтримки державного бюджету, доступним для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів. Задля залучення громадян України в інвестування у військові облігації Міністерство фінансів запустило спеціальний інформаційний сайт: <https://bonds.gov.ua/>. За 2023 рік надходження від розміщення військових ОВДП становили 281,8 млрд грн, що стало суттєвою допомогою у забезпеченні безперебійного фінансування військових та соціальних потреб держави.

В умовах агресії російської федерації проти України у зв'язку зі збільшенням дефіциту державного бюджету основним джерелом фінансування державного бюджету у 2023 році стали державні зовнішні запозичення від іноземних кредиторів, зокрема від міжнародних фінансових організацій (далі – МФО) та країн-партнерів.

Державні зовнішні запозичення до державного бюджету у 2023 році здійснено у сумі 1 151,6 млрд грн, із яких 20,3 млрд грн надійшло від міжнародних фінансових організацій та країн-партнерів до спеціального фонду на впровадження спільних проектів.

У 2023 році Європейський Союз став найбільшим донором прямої бюджетної підтримки. У рамках нової Програми макрофінансової допомоги на 2023 рік Україна отримала пільговий кредит на загальну суму 18 млрд євро (у гривневому еквіваленті – 714,9 млрд гривень). Міжнародний валютний фонд у березні 2023 року затвердив нову чотирирічну програму – Механізм розширеного фінансування (EFF) для України в умовах війни із загальним фінансуванням у розмірі 15,6 млрд дол. США (11,6 млрд СПЗ). За підсумками 2023 року Україна успішно пройшла два перегляди програми з виконання відповідних кількісних критеріїв ефективності та отримала три транші на суму 3,3 млрд СПЗ (у гривневому еквіваленті – 164,0 млрд гривень). Від

Міжнародного банку реконструкції та розвитку, зокрема у співфінансуванні з Міжнародною асоціацією розвитку, надійшли кошти позик у сумі 4,6 млрд дол. США та 451,3 млн євро (у гривневому еквіваленті – 188,1 млрд гривень). Уряд Канади надав кредит у сумі 2,4 млрд канадських доларів (у гривневому еквіваленті – 64,2 млрд гривень).

Додатковим джерелом покриття дефіциту державного бюджету були надходження від приватизації державного майна. Так, за 2023 рік до державного бюджету від приватизації державного майна фактично надійшло 3,2 млрд грн при плановому річному показнику у сумі 6,0 млрд гривень.

Незважаючи на складну економічну ситуацію, Україна безумовно виконувала свої боргові зобов'язання вчасно та в повному обсязі.

Загалом за 2023 рік на погашення основної суми державного боргу було спрямовано 436,5 млрд грн та на обслуговування 247,6 млрд гривень.

Станом на 31 грудня 2023 року державний борг України становив 5 188,1 млрд грн, показник відношення державного боргу до очікуваного ВВП – 80,2 відсотка.

Протягом 2023 року Міністерство фінансів України проводило активну роботу щодо управління державним боргом. Так, 21 грудня 2023 року було підписано зміни до Меморандуму про взаєморозуміння щодо призупинення виплат за офіційним боргом з групою офіційних кредиторів України з країн G7 та Паризького клубу до кінця березня 2027 року.

15 листопада 2023 року Міністерство фінансів України було обрано переможцем у номінації «Проривна угода року» (Ground-breaking Deal of the Year) міжнародної премії Bonds, Loans & ESG Capital Markets CEE, CIS & Türkiye Awards 2023. Мінфін досягнув перемоги у номінації завдяки ефективній роботі команди у сфері управління державним боргом.